

SAMLAREN

TIDSKRIFT

FÖR

SVENSK LITTERATURHISTORISK
FORSKNING

NY FÖLJD. ÅRGÅNG 23

1942

UPPSALA 1942

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET

UPPSALA 1942

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

42700

nämnda Thomas Lohrman d. y. var genom sin syster Vendela svåger med Olof Rudbeck d. ä. och hans broder var den berömde läkaren Gustaf Lohrman (adlad Lohreman), archiater och præses i Collegium Medicum¹ samt god vän med Hiärne. Alla omständigheter peka ju, som synes, rakt på den Hiärneska umgängeskretsen.

Thomas Lohrman var först gift med en Margaretha Agrivillia, död 1702 eller 1703 samt därefter, vilket leder oss till frågans lösning, med Margaretha Scheffer, dotter till den berömde Johannes Schefferus.² Hon dog 1716, alltså inom fyra år efter konsultationen den ovan nämnda nyårsaftonen.³

Urban Hiärnes ungdomsälskade Fidelline var alltså Schefferus' dotter Margaretha, och hon var vid tiden för Urban Hiärnes ömma låga 13 år gammal, ett år äldre än Stratonice.

Ake Åkerström.

Ett litet fragment av en medeltida nidvisa.

I Arboga stads tänkebok 1, utgiven av Erik Noreen och Torsten Wennström, träffas början av en nidvisa från 1466 eller 1467, två rader, som kanske kunna hava intresse, då de mig veterligt utgöra det tidigaste belägget på en svensk nidvisa, riktad till enskild person. Sammanhanget är följande.

6 dec. 1466 blev bl. a. Eskil Unnason rådman i Arboga (s. 252). 28 jan. 1467 uppmanade »war stoll brodhîr eskil» borgaren i Strängnäs Marten Botwidsson att yttra sig om ett påstående, att Eskil skulle till Marten ha betalat 14 öre i saköre för ett får, som Eskil skulle oärligt ha tillägnat sig på »huwuskær», och Marten gick ed på att han aldrig uppburit något av Eskil för en sådan oärlighet och att han i sin tid »aldrik viste ellîr hørde» någon sådan oärlighet om Eskil (s. 256).⁴

16 mars 1467 vittnade Olaf Brand och Olaf Mikelsson Finne edligen vid rådstuvurätten, att Jon Slæth satt inne hos Pedhir i Oppeby »oc qwadh ena viso om eskil oc qwadh saa

*for een radman af arboga i aar
til huwuskær ath sticela faar»* (s. 260).⁵

20 april 1467 intygade Magnus Ålænninge, att Eskil förde två får från Arboga till »huwuskær» och Magnus ett får, vidare att Magnus märkte alla tre fåren med sin fars märke och slutligen förde dem alla från skäret och slaktade dem (s. 262).

11 maj 1467 blev Jon Slæth saker till 80 mark för nidvisan, som han sjöng om Eskil, men slapp undan med 6 mark (s. 263).

Det hade onekligen varit önskvärt, att något mer än de stackars två begynnelse-raderna hade bevarats av den fatala visan.

Gottfrid Kallstenius †.

Beppo-porträtt.

Såväl C. Eichhorn i den levnadsteckning, varmed han försåg sin upplaga 1867 av Gustaf Lorenz Sommelius' *Samlade Dikter*, som Cecilia Bååth-Holmberg i sin Sommelius-studie i *Frihetens Sångarätt*, 1889, ha betygat, att det inte existerar något porträtt av Gustaf Lorenz Sommelius (Beppo). Eichhorn säger: »Ingen bild har åt eftervärlden bevarat minnet av skaldens utseende.» Och fru Bååth-Holmberg skriver: »Av Gustaf Sommelius finns ingen bild — Endast genom den muntliga berättelsen vet man, hur denne märklige man såg

¹ Se t. ex. Elgenstierna, *Den introducerade svenska adelns ättartavlor*, 5, Sthlm 1930, s. 69.

² Om denna märklige man se t. ex. hans levnadsbeskrivning *Joannis Schefferi Argentoratensis vita* (utg. av H. Schück i Program, Uppsala universitet, 1915).

³ Om hennes två tidigare äktenskap se *Personhistorisk Tidskrift* 1926, s. 73.

⁴ Platsen »hw(w)uskær» kan inte gärna beteckna den bekanta fyrplatsen i Östersjön *Huvudskär* utan betecknar väl någon holme i Mälaren, som använts till färbete.

⁵ Här kursiverat och delat på versrader.

ut, ty den porträttbild av honom, som finnes införd i Svea, poetiskt album 1874, och härifrån återgiven i en dansk tidskrift, är, enligt till oss lämnad uppgift, ej äkta; den är enligt en av Sommelii ännu levande nära bekanta rätt och slätt en fantasibild, tecknad av en person, som aldrig kände honom.»

Utom det här omnämnda porträttet i Svea (den av Eichhorn utgivna lyriska antologin), vilket är detsamma som återfinnes i första editionen av Karl Warburgs antologi Ur Svenska Sången och i Ada Damms lokalhistoriska arbete Från det gamla Borås, finnes ännu ett föregivet Sommelius-porträtt. Det meddelades i Illustrerat Magasin, utgivet i Göteborg 1854, och återger, i motsats till bilden i Svea, sitt objekt i profil. Redan ett flyktigt ögonkast ger vid handen, att träsnittet i Illustrerat Magasin måste föreställa samma person som den å porträttbilden i Svea: pannans välvning, det lätt krusade håret, den raka, något spetsiga näsan. Men under det att Svea-bilden tydligen är ett tidigt ungdoms-porträtt, föreställer Magasinets träsnitt en man vid mera mogna år, med mustasch och polisonger, samt i dubbelknäppt uniformsrock.

Alltså: de två porträtten föreställa samma person. Men finns det någonting som talar för att denne person verkligen var Gustaf Lorenz Sommelius?

Tre omständigheter synas särskilt tala för att så är fallet.

1) Onekligen skulle det vara rätt egendomligt, om två skilda porträtt av samma person, från skilda tider av denna persons levnad, skulle kunna komma till och lanceras utan att verkligen föreställa det objekt, som de ge sig ut för att föreställa. (Det torde utan vidare vara tydligt, att det ena porträttet ej kunnat komma till på grundval av det andra, tidigare, utan att båda verkligen återgå på ett levande original. »Bevisningen» synes alltså bli lika bindande oavsett om de båda porträtten stamma från en och samme porträtteknare eller från två olika.)

2) När Illustrerat Magasin lancerade sitt Sommelius-porträtt, hade skalden varit död i sex år. I början av 1840-talet hade han ofta uppehållit sig i Göteborg och trakterna däromkring, stundom var det fråga om längre vistelser, och han hade där åtskilliga bekanta, även närmare vänner. Det är otroligt, att det göteborgska Magasinet, vilket väl hade sin främsta spridning i Göteborg och närliggande delar av Väst-Sverige, velat eller opåtalt kunnat meddela en »fantasi-bild» av en känd person, som just inom tidningens huvudsakliga spridningsområde — Göteborg var då en medelstor landsortsstad på några tiotusental invånare — hade en hel del bekanta, vilkas minnesbild av skalden ej kunde vara mer än ett tiotal år gammal.

3) Båda bilderna förete vissa omisskännliga släktdrag med porträtt av andra medlemmar av släkten Sommelius i senare tid, som jag varit i tillfälle att se. Detta gäller i synnerhet pannans karakteristiska form.

Det vill därför synas som om »minnet av skaldens utseende» verkligen bevarats åt eftervärlden — inte genom *en* bild, utan två: ett ungdoms-porträtt och ett från senare år.

Återstå så Eichhorns och fru Bååth-Holmbergs resp. utsagor om *obefintligheten* av någon Sommelius-bild. Man frågar sig: vad kan ha föranlett Eichhorn att 1874 i sin antologi upptaga ett porträtt av Sommelius, sedan han sju år tidigare kategoriskt förnekat existensen av en sådan bild? Någonting måste ha inträffat som kommit honom att ändra mening (reservation för möjligheten att förlaget på egen hand ombesörjt illustreringen). Nåväl, en för Eichhorn presenterad eller av honom upptäckt porträttbild *kan* ju ha varit oäkta, eller, enligt fru Bååth-Holmbergs icke namngivne sagesman, en fantasibild. Men denne sagesman måste vid tidpunkten för porträttets publicerande i Svea och uppgiften till fru Bååth-Holmberg ha varit en äldre person. Kanske har han eller hon aldrig sett Beppo som ung; minnesbilden av skalden kan då mer ha sammanfallit med porträttet i Illustrerat Magasin än med det skägglösa ungdoms-porträttet i Svea.

Johannes Gillyby.

Frödings exemplar av Burns' och Björnsons dikter.

Genom vänligt tillmötesgående från fröken Hedda Fröding och fröken Inga Öhrvall har jag kommit i tillfälle att se några i privat ägo befintliga volymer ur Gustaf Frödings bibliotek med anteckningar, förstrykningar och förprickningar av skalden och kanske förtjänta av att i korthet beröras.